

PEDAGOGY AND EDUCATION

 DOI 10.51582/interconf.19-20.11.2022.015

Порівняння змісту освітніх програм підготовки магістрів спеціальності менеджмент в освітній галузі в університетах США та України

Сич Тетяна Володимирівна¹

¹ доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри публічної служби
та управління навчальними й соціальними закладами;
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»; Україна

Анотація.

У статті здійснено порівняння змісту освітніх програм вітчизняних ЗВО та університетів США, за якими здійснюється навчання магістрів спеціальності «Менеджмент» в освітній галузі. Визначено загальні риси та відмінності щодо структурного розподілу освітніх компонентів у освітніх програмах за блоками, змістовного наповнення їх дисциплінами. Надано пропозиції щодо вдосконалення освітніх програм.

Ключові слова:

вища освіта
підготовка менеджерів освіти
освітня програми
зміст освіти

PEDAGOGY AND EDUCATION

У межах підготовки до проходження акредитації освітньої програми «Управління навчальним закладом» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 073 «Менеджмент» проведено порівняльний аналіз змісту освітніх програм вітчизняних ЗВО та університетів США, за якими здійснюється навчання магістрів спеціальності «Менеджмент» в освітній галузі. До вибірки університетів США увійшли п'ять закладів вищої освіти, які відрізняються за метою підготовки та займають різні позиції за національним рейтингом, а саме: Стенфордський університет, Гарвардський університет, Північно-західний університет, Університет штату Вашингтон, Університет штату Джорджія та Університет штату Південна Кароліна. У всіх цих університетах впроваджено магістерські програми за спеціальністю «Управління освітою». До вибірки вітчизняних університетів включені були теж шість ЗВО різного територіального розташування, які мають різний національний рейтинг та різний досвід щодо підготовки магістрів спеціальності 073 «Менеджмент» в галузі освіти, а саме: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» м. Полтава, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Національний університет водного господарства та природокористування м. Рівне, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» м. Київ..

Магістерські освітні програми «Управління освітою» в США враховують низку соціальних, економічних, демографічних структурних чинників, які змінюють світ, а разом з ним – і очікування освітніх закладів. Так серед чинників, що впливають на змістове наповнення сучасної магістерської підготовки менеджерів з управління освітою у США, Ржевська А. виділяє такі:

- інтернаціоналізація економіки та вимога здійснювати підготовки всесвітньо конкурентоспроможної робочої сили;
- демографічні зміни, які вимагають особливої уваги до розмаїті мультикультурного контексту, у якому ростуть діти;
- соціальні та сімейні модифікації, які вимагають від шкіл співпраці з різними соціальними службами для дітей та сімей;

PEDAGOGY AND EDUCATION

- нові технології, які вимагають оволодіння новими навичками застосування цих технологій у навчальному та управлінському процесах;

- децентралізоване управління та організаційна система, що вимагає роботи в команді, управління людськими ресурсами, передачі (делегування повноважень - усе те, що наближує до реальної роботи в школі;

- очікування політичної громади та суспільства загалом того, що на учні можуть досягти успіхів у навчанні [1].

Необхідно звернути увагу, що для систем вищої освіти США характерним є великий ступінь децентралізації. Кожен штат має власну систему вищої освіти зі своїми особливостями. Управління системою вищої освіти здійснюється на рівні штатів через такі виконавчі державні структури, як Рада управління чи Рада координації. Функції цих управлінських структур теж відрізняються в різних штатах. Загальною рисою є орієнтація на стандарти вищої освіти, дотримання яких забезпечується системою акредитації, а також фінансуванням державних вищих закладів освіти та впровадженням механізму фінансового контролю щодо їхньої діяльності [2].

Зумовлені високим рівнем децентралізації управління вищою освітою академічна свобода та автономія університетів США дозволяють кожному університету самостійно визначає цілі та зміст магістерської підготовки за спеціальністю, завдяки чому існує можливість упроваджувати власні оригінальні підходи до навчання.

Зміст магістерських програм «Управління освітою» університетів США розглянемо на прикладі аналізу навчального плану магістерської програми «Управління освітою» Стенфордського університету. Визначені у ньому блоки дисциплін надають повне уявлення про тематичні блоки навчальних планів за спеціальністю «Управління освітою» та підхід до складення навчальних планів, прийнятий у американській системі вищої освіти. Навчальний план, зазвичай, складається з чотирьох блоків дисциплін, а саме:

- 1) викладання та навчання;
- 2) організація та лідерство;
- 3) системи освітньої політики;
- 4) дослідження та оцінювання.

Ці чотири блоки присутні в навчальних планах

PEDAGOGY AND EDUCATION

магістерських програм «Управління освітою» всіх університетів, які нами досліджуються, проте різними освітніми компонентами.

1 блок «Викладання та навчання» комплектується такими дисциплінами: «Складання навчального плану», «Дослідження й практика викладання», «Навчання та пізнання в освіті», «Базові перспективи освітніх реформ», «Семінар: побудова громади, яка навчається», «Фундаментальні питання освіти», «Сприяння навчанню дорослих», та ін. Отже, у цьому блоці пропонуються освітні компоненти, спрямовані на ознайомлення здобувачів зі сучасними проблемами у галузі освіти, а також на формування в них компетенцій, які мають бути задля вирішення цих проблем.

2 блок «Організація та лідерство» наповнено такими освітніми компонентами: «Міжкультурні погляди на лідерство», «Контекст та практика лідерства в освіті», «Психологія організацій», «Вступ до теорії організації та привнесення змін», «Вступ до економіки освіти», «Управління фінансами в початковій школі», «Законодавчі дилеми та прийняття адміністративних рішень у школі», «Законодавчі аспекти шкільного персоналу», «Сучасні стратегії управління», «Управління людськими ресурсами», та ін. Отже, дисципліни цього блоку окреслюють технологію всіх сфер керівної діяльності в закладах освіти. Необхідно відзначити, що значна увага приділяється розгляду питання лідерства в освіті.

3 блок «Системи освітньої політики» складається з таких дисциплін: «Філософія та політика освіти», «Освітня політика: контекст, дослідження та питання», «Аналіз освітньої політики», «Проблеми: освітня політика та управління», «Закон та освітня політика», «Законодавчі та політичні питання міського освітнього лідерства», «Соціологія освіти», «Освіта та мультикультурні студії» та ін. Виділення у освітніх програмах усіх університетів, які ми розглянули, цілого блоку, присвяченого питанням освітньої політики, свідчить, що обізнаність з цього питання є дійсно важливою для сучасних керівників закладів освіти.

4 блок «Дослідження та оцінювання» включає в себе такі дисципліни: «Методи дослідження в освіті», «Дослідження для ефективних шкільних лідерів», «Сценарії досліджень поведінки», «Принципи та методи оцінювання», «Кількісне

PEDAGOGY AND EDUCATION

оцінювання освітніх програм», «Емпіричні методи: вступ до статистики для проведення досліджень», «Планування, оцінювання та управління проектами», «Мікроекономіка: політичний інструмент для освітян», «Оцінювання та прийняття управлінських рішень», «Расова та статевая приналежність у тестуванні», «Сценарії досліджень в країнах, що розвиваються» та ін. Отже, дисципліни цього блоку дають уявлення, що в американських університетах невід'ємними професійними вміннями сучасного керівника освіти є здійснення аналізу, проведення досліджень у галузі освіти та впровадження їхніх результатів у практику управління закладами освіти.

За кожним блоком університети пропонують студентам вибирати дисципліни. Престижні університети пропонують більший вибір з великої кількості дисциплін, чого не можуть дозволити невеликі місцеві коледжі. Наприклад, менш престижні університети пропонують обирати дисципліну з-поміж 2-х дисциплін. Проте престижний Гарвардський університет пропонує обрати 2-3 дисципліни з дев'яти, тринадцяти за блоками. Також необхідно звернути увагу, що дисципліни за вибором підрозділяються на дисципліни обмеженого вибору (дисципліни, які пропонує кафедра або факультет) та вільного вибору (із загального університетського переліку). На магістерському рівні навчання дисципліни за вибором складають 70% від загального обсягу навчального навантаження.

Порівняємо відразу принцип вибору дисциплін в американських та українських університетах. У розглянутих освітніх програмах для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 073 «Менеджмент» («Управління навчальним закладом», «Управління закладом освіти») 2020 – 2022 рр. затвердження, представлених на офіційних сайтах вітчизняних ЗВО, дисципліни за вибором студента складають 25,5 % – 27 % від загального обсягу навчального навантаження. Отже, можливість щодо формування індивідуальної освітньої траєкторії у американських студентів значно більша. В українських університетах теж існують різні підходи щодо вибору вибіркового дисциплін. Є приклад, коли пропонується обирати одну дисципліну з двох запропонованих (Національний університет водного господарства та природокористування м. Рівне). У ДЗВО «Університет менеджменту освіти» м. Київ студентам пропонується обрати 7

PEDAGOGY AND EDUCATION

дисциплін з переліку дисциплін вільного запропонованих Університетом. Найближчою до американської системи вибору дисциплін є система Луганського національного університету імені Тараса Шевченка м. Полтава. За якою студентам пропонується обрати 2 вибіркові дисципліни з блоку загальної підготовки із загального університетського переліку та 6 дисциплін з блоку професійної підготовки з переліку дисциплін професійного спрямування, які пропонує кафедра. Подібний підхід застосовується у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, у якому ще до цього додана можливість вибору дисциплін з освітніх програм інших рівнів вищої освіти / інших ЗВО за програмами зовнішньої чи внутрішньої академічної мобільності.

Щодо структури розподілу освітніх компонентів у освітніх програмах, у деяких вітчизняних ЗВО здійснено розподіл на блоки обов'язкових компонентів, вибіркового компонентів. У деяких ЗВО у цих двох блоках ще виділяються цикли загальної та професійної підготовки (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Луганського національного університету імені Тараса Шевченка м. Полтава). У деяких освітніх програмах окремо виділяється атестація, практики, проте ці структурні елементи можуть включатися й до блоку обов'язкового освітнього компонента.

Отже, аналіз структури розподілу освітніх компонентів у освітніх програмах дає можливість зробити висновок, що підґрунтям для формування структури вітчизняних освітніх програм є впроваджений механізм вибору дисциплін. Структурний розподіл освітніх програм університетів США спирається на змістовну складову та визначає спрямування тематики дисциплін.

У більшості вітчизняних освітніх програм, які нами вивчено, дисципліни наведено тільки для обов'язкового освітнього компонента, який складається з 9 – 13 дисциплін, серед яких є такі: «Психологія управління», «Менеджмент персоналу», «Управління освітньою діяльністю у закладах освіти», «Управління фінансово-економічною діяльністю закладів освіти», «Аудит і оцінювання управлінської діяльності», «Правові аспекти управління закладом освіти», «Державна освітня політика», «Теоретичні і прикладні засади менеджменту», «Теорія і практика управління закладом освіти», «Системи управління якістю та конкурентоспроможністю закладу»

PEDAGOGY AND EDUCATION

освіти», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Методологія наукових досліджень», «Соціальна відповідальність», «Комунікації в професійній діяльності», «Менеджмент організації», «Теорія організації», «Менеджмент освіти», «Керівник закладу освіти», «Управління освітньою та виховною діяльністю», «Управління інформаційними зв'язками», «Техніка управлінської діяльності», «Освітні технології», «Стратегічне управління розвитком навчального закладу», «Управління проектами навчального закладу», «Інформаційні систем і технології в управлінні навчальними закладами», «Ризик-менеджмент у закладах освіти», «Соціальна та екологічна безпека діяльності», «Управління освітою та інноваційною діяльністю», «Нормативне регулювання у сфері освіти» та ін.

Таке розмаїття обов'язкових дисциплін зумовлено певною мірою прийнятим у 2019 р. Стандартом вищої освіти України із галузі знань 07 Управління та адміністрування, спеціальності: 073 Менеджмент другого (магістерського) рівня [3]. Відповідно до стандарту змістовна складова та структура освітньої програми не мають чіткої регламентації. За вимогами стандарту навчання за освітньою програмою має забезпечити досягнення програмних результатів та формування у здобувачів комплексу компетенцій. На наш погляд, такий підхід ускладнює можливість щодо міжвузівської мобільності студентів. При такому широкому спектрі проблематики дисциплін обов'язкового блоку практично неможливим є зарахування кредитів, опанованих за освітніми програмами інших ЗВО.

Отже, за результатами аналізу тематики блоків навчальних дисциплін стає очевидним, що в університетах США акцентується увага на розвитку лідерських та комунікаційних якостях керівника освіти, формуванні у нього уявлень щодо освітньої політики, технологій управління закладої освіти, а також практичних вмінь проведення досліджень в сфері освіти та запровадження їх результатів у практичній професійній діяльності.

Тематика блоку обов'язкових дисциплін в освітніх програмах українських університетів в цілому співвідноситься з чотирма тематичними блоками за американськими навчальними планами, проте досить нерівномірно. Найбільше представлені дисциплінами у вітчизняних освітніх програмах є блоки «Викладання та навчання» та «Організація та лідерство», що

PEDAGOGY AND EDUCATION

підкреслює спрямування змісту програм на технологічні аспекти управління. Основні освітні компоненти обов'язкового блоку у вітчизняних освітніх програмах доповнюються дисциплінами за вибором, що забезпечує формування певної індивідуальної траєкторії навчання, проте присутня значна різниця у відсотковому співвідношенні вибіркового компоненту у порівнянні з американськими програмами (25,5% – 27% до 70%). Це засвідчує, що американські студенти мають більші можливості у формування своєї освітньої траєкторії у порівнянні з українськими студентами.

В цілому зміст вітчизняних освітніх програм «Управління навчальним закладом», «Управління закладом освіти» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 073 «Менеджмент» відповідає загальним рисам магістерських програм «Управління освітою» американських університетів. На наш погляд, необхідно доповнити у вітчизняних освітніх програмах обов'язковий блок дисциплінами, у яких розглядаються питання вивчення та аналізу освітньої політики, лідерства в освіті, а також спрямованими на формування навичок проведення наукових досліджень в галузі освіти та реалізацію їхніх результатів у практичній діяльності. Для забезпечення міжвузівської та міжнародної мобільності студентів доцільно додати до Стандарту вищої освіти України із галузі знань 07 Управління та адміністрування, спеціальності: 073 Менеджмент другого (магістерського) рівня вимог щодо змістовного визначення структури освітніх компонентів освітніх програм та навчальних планів.

References:

- [1] Ржевська А.В. Розвиток сучасної університетської освіти країн Західної Європи: автореф. дис. . . д-ра пед. наук: 13.00.01; ДЗ «Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка». Луганськ, 2013. 40 с.
- [2] Стойка О. Я. Вища освіта США та України: відмінні та спільні риси. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. Вип. 1 (40). С. 280–283. URL: space.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/15296/1/ВИЩА%20ОСВІТА%20США%20ТА%20УКРАЇНИ%20ВІДМІННІ%20ТА%20СПІЛЬНІ%20РИСИ.pdf (Дата звернення 08.11.2022).
- [3] Стандарт вищої освіти України із галузі знань 07 Управління та адміністрування, спеціальності: 073 Менеджмент другого (магістерського) рівня, рівень освіти: Магістр : затверджено наказом МОН України від 10.07.2019 р. № 959. 14 с.